Tuarascáil

'Scoileanna & Pobal Iorras Aithnigh

Ag Tógail ar án nOidhreacht agus ag Cruthú an Todhchaí le Chéile'

Plé san Acadamh 7ú Feabhra, 2023

Scoil Naomh Ciaráin

Scoil Mhuighnis

Scoil na hAirde Móire

Scoil an Aird Thiar

Scoil Mhuire Carna

Scoil Phobal Mhic Dara Carna

Ionad Gaeltachta an Acadaimh – Carna

BURREN COLLEGE OF ART

An Roinn Oideachais agus Scileanna
Department of Education and Skills

CES The Centre for Effective Services

Funded by the European Union

An Chomhairle Mhúinteoireachta
The Teaching Council

OECD
BETTER POLICIES FOR BETTER LIVES

Clár

- Réamhrá 1
- Cúlra 2
- Achoimre 3

Aguisíní

- I Na Focail ar mhaith leat a bheith sa gcomhrá. 8
- II Iorras Aithneach – cad ba chóir a thuiscint faoi? 9
- III Fís 2030 – cá bhfuil na síolta le feiceáil? 13
- IV Plé oscailte – téamaí éagsúla. 16
- V Na rudaí atá ag teacht chun solais (taréis am lóin) 20
- VI Na chéad céimeanna eile
- VII Na féidearthachtaí le tuilleadh cabhair & teachtaireachtaí don aire 26
- VIII Rannpháirtithe 29
- IX Léarscáil Iorras Aithnigh 30

Scoileanna & Pobal Iorras Aithnigh

'Ag Tógail ar án nOidhreacht agus ag Cruthú an Todhchaí le Chéile'

Plé faoi lán seol

Réamhrá

Reachtáladh cruinniú de Chnuasach Scoileanna Iorras Aithnigh ar an 7 Feabhra 2023 in Ionad Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, Carna chun todhchaí agus inbhuanaitheacht na scoileanna a phlé. Bhí ós cionn seasca rannpháirtí i láthair. Ina measc siúd bhí daltaí, múinteoirí agus tuismitheoirí ó Bhunscoileanna Iorras Aithneach – Scoil Mhuire, Carna; Scoil Naomh Ciarán, Cill Chiaráin; Scoil an Aird Thiar; Scoil na hAirde Móire; agus Scoil Mhuighinis – chomh maith le daltaí ó Scoil Phobail Mhic Dara, Carna agus ionadaithe/breathnadóirí ón Roinn Oideachais, Forbairt Chonamara Láir, Gaeloideachas, Comhar Naíonraí na Gaeltachta, Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge(Ollscoil na Gaillimhe), Tuismitheoirí na Gaeltachta agus Ealaín na Gaeltachta. (Féach Aguisín viii).

Bhí trí ghné ag baint leis an gcomhrá:

- Todhchaí an oideachais in Iorras Aithneach a chíoradh agus a phlé i gcomhthéacs rannpháirtíocht na scoileanna i dtionscadal na Roinne Oideachais do Cnuasaigh Scoileanna Beaga;
- Breithniú a dhéanamh ar an an idirspleáchas cómhalartach maidir le inbhuanaitheacht idir scoileanna agus an pobal agus
- Measúnú a dhéanamh ar thionscadal píolótach de chuid an ECFE/OECD, atá maoinithe ag an Aontas Eorpach, faoi rannpháirtíocht phobail scoileanna áitiúla – idir dhaltaí, thuismitheoirí agus mhúinteoirí – i bhforbairt bheartais oideachais náisiúnta agus i gcothú a bpobal féin.

Bhí Cnuasach Scoileanna Iorras Aithneach, mar ósta don ócáid san Acadamh, Carna. Bhí Coláiste Ealaín na Boirne i mbun eascú le cabhair ón gComhairle Múinteoireachta agus beidh an measúnú á dhéanamh ag an Lárionad do Seirbhísí Éifeachtacha. Ina theannta sin, thug foireann Forbairt Chonamara Láir agus foireann Ghaeloideachas, tacaíocht mhór d'eagrú agus riaradh na hócáide. Ní bhaineann an tuarascáil seo le gné na meastóireachta.

Idir óg is aosta i mbun comhrá

Cúlra

Tionscadal na gCnuasach Scoileanna: Is ceantar Gaeltachta é Iorras Aithneach suite seachtó seacht ciliméadar siar ó chathair na Gaillimhe i gConamara lár. (Féach an léarscáil in Aguisín IX.) Tá cúig scoil náisiúnta sa cheantar - i gCarna, Cill Chiaráin, Muighinis, An Aird Mhóir agus An Aird Thiar. Tá na scoileanna páirteach i dtionscadal nuálach de chuid na Roinne Oideachais a bhfuil sé mar aidhm aige scoileanna beaga a spreagadh chun braisliú i ngrúpaí áitiúla, ag cur ar a gcumas comhoibriú agus dúshláin chomónta a aithint agus triail a bhaint as réitigh nuálacha. Mar sin, ba dheis iontach é an ócáid seo chun comhrá a dhéanamh leis na pobail scoileanna in Iorras Aithneach chun a dtuairimí a aimsiú faoina dtaithí mar chuid den chnusasach scoileanna seo.

Taighde an OECD: Comhthreomhar le tionscadal na roinne tá scéim piolótach idir lámha ag an OECD, maoinithe ag an Aontas Eorpach, atá dírithe ar mheasúnú a dhéanamh ar mhúnla rannpháirtíochta phobail scoile i bforbairt bheartais scoile. Tá tíortha eile ag léiriú suime sa taighde seo, taighde atá ag déanamh staidéir ar chur chuige agus athróga rannpháirtíochta éagsúla – mar shampla, ócáidí fíorúla vs go pearsanta, ábhair réamhsocraithe vs ábhair roghnaithe ag an hpobal féin, agus ocáidí a reáchtáltar ar bhonn logánta vs náisiúnta.

D’eascair an taighde seo as tionscadal de chuid an Chomhairle Mhúinteoireachta dár teideal BEACONS a bhfuil sé mar aidhm aige deis a thabhairt do phobail scoile labhairt faoi na hábhair a bhfuil spéis acu iontu agus go gcloisfí a nguth nuair atá beartais oideachais á gcruthú. Ta an obair seo á éascú ag Coláiste Ealaíne na Boirne atá bainteach leis an tionscadal BEACONS agus táthar ag súil na tuairimí a thagann as na comhráite seo a chur faoi bhráid Thionól na Saoránach ar Thodhchaí an Oideachais atá geallta i gclár an rialtais agus a d’eascair as obair an choláiste roimhe seo.

Mar sin bhí an ócaid seo ag baint feidhme as taighde an OECD chun tabhairt faoi chomhráite le pobail scoileanna Iorras Aithnigh le fócas ar leith ar ról an phobail i gcothú inbhuanaitheachta na scoileanna agus na bpobal araon.

Achoimre Feidhmiúcháin

Is é atá sa tuarascáil seo ná léiriú ar an méid a dúradh i rith na gcomhráite bríomhara a bhí ar siúl i rith an lae idir dhaltaí, mhúinteoirí, thuismitheoirí agus bhreathnadóirí. Sna haguisíní faightear taifead dílis ar na comhráite a spreag na ceisteanna éagsúla a bhí faoi chaibidil – ach amháin go bhfuil tuairimí eagraithe de réir téamaí chun an téacs a dhéanamh níos inléite.

San achoimre seo déantar cur síos ar na mórthéamaí a d'eascair as an gcomhrá:

- **Oidhreacht**: Saibhreas na hoidhreachta agus áilleacht na timpeallachta a bhaineann le Iorras Aithneach, áit Ghaeltachta ar leith nach mór a chaomhnú;

- **Oideachas**: Na féidearthachtaí cruthaitheacha a bhaineann leis an oideachas mar fhoinse féiniúlachta agus forbartha;

- **Daonra**: An tábhacht a bhaineann le dlús a chur faoi dhaonra na háite trí fhorbairt eacnamaíochta a chuireann an bhéim ar fhoinsí nádurtha na háite;

- **Infreastruchtúr**: Na heasnaimh bhonneagair – bóithre is eile - nach mór a leigheas;

- **Comhar**: Na deiseanna iontacha don oideachas agus don phobal araon gur féidir a aimsiú trí bhíthin comhar níos fearr idir na páirtithe leasmhara sa gceantar;

- **Cairdeas**: An tábhacht a bhaineann le cairdeas, spórt agus na healaíona – agus

- **Éist Linn**: 'Éist linn agus le hóige Iorras Aithnigh, tabhair aird ar riachtanais an cheantair agus tar anuas chugainn' – an téileamh ar an Aire.

Timpeallacht

Cuireadh in iúl go bhfuil timpealleacht faoi leith in Iorras Aithneach – áilleacht na farraige, na gcnoc, na bportach agus an nadúr i gcoitinne. Tá flaithiúlacht ceantair, pobail agus cultúir mórthimpeall le tógáil air – cé go bhfuiltear i bfad ó chathair na Gaillimhe. Léiríodh feasacht láidir faoi shaibhreas na hoidhreachta nadúrtha agus daonna mar fhoinse folláine agus cothú.

Cúrsaí Oideachais

- **Scoileanna beaga vs scoil mhór amháin**: Bhí tuairimí éagsúla agus suimiúla faoi chúrsaí scolaíochta le cloisteáil, agus comparáid á dhéanamh idir scoileanna beaga agus scoil mhór amháin. Bhí na daltaí ó roinnt scoileanna ag samhlú go mbeadh scoil mhór amháin sa gceantar faoi 2030 le buntáistí maidir le háiseanna, ábhair agus féidearthachtaí ag baint lena leithéid. Bhí daoine eile ag chur an bhéim ar na buntáistí a bhaineann le scoileanna beaga áitiúla, ina bhfuil aithne ag gach éinne ar a chéile, níos lú taistil i gceist agus níos mó sabháilteachta agus aitheantais don cheantar - ba chóir níos mó infheistíochta a dhéanamh i scoileannna Gaeltachta.

- **Neartú scoileanna DEIS/Tuaithe/Gaeltachta**: Tá nios mó tacaíochtaí foghlama/oideachais speisialta de dhíth i scoileanna DEIS tuaithe; níos mó múinteoirí ag teastáil chun an curaclam a chur i gcrích agus níos mó tacaíochtaí ó thaobh riachtanais oideachasúla go háirithe do theanga na Gaeilge. Ba chóir go mbeadh an cultúr áitiúil lárnach san oideachas; clubanna taobh amuigh den scoil - drámaíocht, imeachtaí ealaíne agus ealaíontóirí sa bpobal agus sa gceantar.

- **Féidearthachtaí oideachais**: Tá tábhacht ag baint leis na coláistí Gaeilge don cheantar m.s. na mná tí. Tá an tAcadamh mar áis-scolaíochta Gaeilge triú leibheál do chúrsaí agus d'fhoghlaimeoirí Gaeilge. D'fheadfaí cúrsaí muireolaíochta, feirmeoireachta, timpealleachta agus saotharlann tógála a reáchtáil. Bhí deiseanna do mhúinteoirí - agus tá gá le printíseachtaí.

- **Rudaí Eile**: (i) Tá seans líonraí cleachtais do mhúinteoirí a chruthú; (ii) Teastaíonn aitheantas do mhuinteoirí luathbhlianta ar chomhchéim le múinteoirí bunscoile agus meánscoile; (iii) Deireadh le h-obair bhaile vs níos mó obair bhaile! (iv) Tá tábhacht ag baint le cairdeas agus craic sa scoil.

Daonra & Fostaíocht

- **Daonra**: Cuireadh béim ar an tábhacht a bhaineann leis an daonra a ardú agus pobal bríomhar a chothú. Is gá labhairt faoi dhaoine a choinneáil sa cheantar agus cur leis na daoine atá ag filleadh abhaile. Tá postanna, infreastruchtúr agus tithíocht ag teastáil.

- **Fostaíocht/postanna**: Tá deiseanna ann chun fostaíocht a chruthú bunaithe ar na rudaí atá mórthimpeall, foinsí nádurtha Iorras Aithnigh: (i) an **fharraige** – Páirc na Mara, níos mó feirmeacha éisc, iascaireacht, feirmeoireacht farraige; muireolaíocht; (ii) an **talmhaíocht** - feirmeoireacht agus margadh feirmeóirí idir bhainne, ghlasraí agus bhácáil baile; foraoiseacht – go leor talamh nach bhfuil in úsáid; (iii) an **turasóireacht** – Ionad na nImirceach, óstán eile, bialann agus caifé, áiseanna a chur ar fáil mar shiúlóidí, bealach glas, turais bád, turais busanna treoraithe faoin áit leis an músaem beag, turais oideachais, ionaid campála, campaí samhraidh, rásaí currachaí agus bád seoil agus linn snámha; (iv) an **teicneolaíocht** - gteiceanna agus leathanbhanda snáthoptaice ag gach teach; (v) an **t-oideachas** – féach cúrsaí oideachais thuas; (vi) cúrsaí **miondíola** agus seirbhísí – siopaí, cúrsaí sláinte, iompair (tacsaí), na meáin srl. Tá gá le níos mó tacaíochta ó eagraíochtaí Stáit.

Infreastruchtúr

- **Iompar**: Cuireadh in iúl go bhfuil laigí maidir le cúrsaí iompair in áit atá seachtú seacht ciliméadar ó chathair na Gaillimhe – bóithre easnamhacha, ganntanas seirbhísí tacsaí agus busanna; cad faoi aerfort d'Iorras Aithneach.

- **Pleanáil & Tithíocht**: Tá gá le níos mó tithe agus leasú ar an gcóras pleanála chun deis a thabhairt go príomha do theaghlaigh óga.

- **Siopaí agus seirbhísí**: Luadh go minic an gá le hollmargadh agus éagsúlacht siopaí agus bia gasta. Ina theannta sin bhí easpa nó ganntanas i dtaobh bainc, fiaclóir, tréadlia, pictúirlann, leabharlann, gym ceart, oispidéal, linn snamha, lóistín, othar charr, stáisiún dóiteáin srl.

An Oidhreacht/Cultúr/Teanga/Pobal

- **Féiniúlacht agus Mórtas Cine a mhúscailt**: Bhí bród le braith faoi láidreacht na teanga agus na hoidhreachta Gaelaí in Iorras Aithneach. Ag an am céanna bhí imní faoi shaibhreas na teanga a chailliúnt – 'meastú an mbeidh Gaeilge sa gceantar i gcionn 30 bliain? 'Tá tobar ársa, saibhir sa nGaeltacht agus caithfear infheistíocht cheart a dhéanamh inti sula gcaillfear í.' Is gá: an bhéim a chur ar fhéinúlacht, mórtas cine agus saibhreas na hoidhreachta; rannphairtíocht agus toil an phobail a mhúscailt; meas agus tuiscint a bheith ar phobal na Gaeilge.

- **An Teanga a Chaomhnú**: Is gá: luach a chur ar an teanga; an teanga a dhéanamh spéisiúil; polasaí Gaeilge áitiúil a chruthú; rannóg stáit dá chuid féin a bheith ag an nGaeltacht agus aire Gaeltachta sinsearach; scéim labhairt na Gaeilge a thabhairt ar ais; áiseanna agus seirbhísí i nGaeilge a chur ar fáil don cheantar agus cur chuige comhtháite a bheith ag an stát. Is ceantar eisceachtúil é Iorras Aithneach a theastaíonn a chosaint. 'Tá polaiteoirí láidre san áit – bíonn siad ag obair ar son an cheantair'.

- **Pobal a Chothú**: 'Ta pobail láidre cáirdiúla in Iorras Aithneach a thagann le chéile ag imeachtaí áitiúla ar nós Lá Naomh Ciaráin.' Tá gá le feiseanna, féilte, seirbhísí trí Ghaeilge, club feighlí linbh, céilithe agus seisiúin cheoil, damhsa sean-nós agus seanchas an cheantair, chun muintir na háite a thabhairt le chéile agus infreastruchtúr sóisialta a chruthú le cur leis an méid atá ann cheanna féin. Bíodh Oireachtas na Gaeilge sa Ghaeltacht. Ba chóir go mbeadh spreagadh agus seirbhísí tacaíochta maoinithe curtha ar fáil do theaghlaigh nua.

- **Tacú le Teaghlaigh Óga**: Tugadh suntas do riachtanais theaghlaigh ógá atá ag tógáil leanaí le Gaeilge – an gá le soláthar naíonraí/réamhscolaíochta; greasáin sheirbhísí leanaí; buntáistí ó thaobh cead pleanála agus teanga, liúntas cánach don teaghlach atá ag tógáil a gclann le Gaeilge; ranganna suathaireachta (baby sensory) a chur ar fáil i nGaeilge; grúpaí tuismitheoirí agus leanaí; cúntóirí teanga do theaghlaigh má theastaíonn sé srl.

Ní neart go cur le chéile

- **Teacht le chéile na Scoileanna:** Léiríodh an-spéis sna féidearthachtaí a bhaineann le comhar breise idir na scoileanna – cosúil leis an ócáid seo - chun plean feabhsúcháin a neartú agus chun deiseanna foghlama agus imeachtaí cultúrtha agus spóirt a reáchtáil le chéile. Thabharfadh sé deis do na páistí aithne a chur ar a chéile, caidreamh agus tuiscint a chothú agus an todhchaí a phlé. Bheadh guth níos láidre ag an gceantar agus an óige dá réir.
- **Cruinnithe le fócas ar leith:** Tá deis ann comhoibriú a eagrú le fócas ar leith ar an saibhriú teanga, laethanta spóirt, cúrsaí ealaíne agus cultúir. Tá deis líonra cleachtais a eagrú do mhúinteoirí, áiseanna a roinnt agus pleanáil le chéile.
- **Misneach Pobail:** Cruthóidh comhar idir scoileanna agus an pobal nasc idir na glúnta, cruthóidh sé misneach pobail, láidreofaí an cultúr áitiúil san oideachas agus rachadh sé chun tairbhe an oideachais agus an phobail araon. Chuirfeadh sé go mór leis an spraoi agus an chraic. Tá deis eolas faoi na tacaíochtaí éagsúla atá ar fáil a roinnt lena chéile.

Cairdeas, Ealaín agus Spórt

Imeasc na dtéamaí eile a tháinig chun cinn go rialta sa gcomhrá bhí:

- **Cairdeas:** Ón tús chuir na daltaí an-bhéim ar spraoi, cineáltas, cairdeas, craic, dearfacht, níos mó clubanna – agus samhlaíodh go dtiocfadh níos mó de na tréithe seo as tuilleadh teacht le chéile idir na scoileanna.

- **Spórt**: Is léir go bhfuil cultúr 'amuigh faoin spéir' go láidir imeasc dhaltaí Iorras Aithnigh. In éindí leis na háiseanna don pheil, don lúthchleasaíocht, don aclaíocht, don snámh (sa bhfarraige), iomramh, seoltóireacht, rothaíocht is araile bhí éileamh ar linn snámha, club sacair, gailf, marcaíocht capaill, rugbaí, surfáil, camógaíocht agus go leor eile!

- **Tábhacht na hEalaíne**: Bhí éileamh ar níos mo béime a chur ar ar ealaín sa scoil agus taobh amuigh den scoil.

Teachtaireachtaí chuig an Aire/Córas

I measc na bpríomhtheachtaireachtaí don Aire bhí:

- **Éist lenár nGuth**: Éist le guth na n-óg agus le guth na Gaeltachta!
- **Cosain ár nOidhreacht**: Tá tobar ársa saibhir sa Ghaeltacht agus teastaíonn infheistíocht cheart chuige seo sula gcailltear é.
- **Oideachas – cuir luach ar a bhfuil tábhachtach**: Cosain scoileanna beaga; tabhair aitheantas do mhúinteoirí luathbhlianta; faigh réidh leis an obair bhaile.
- **Folláine/spraoi**: Bí feasach faoin tábhacht a bhaineann le spraoi, spórt agus na healaíona do dhaoine óga agus faoin ngá atá le spraoi agus spleodar sa ghnáthshaol.

Na hAguisíní – Taifead na Comhráite

Ag ghrían ag taitneamh ar an Acadamh don ócáid

Ins na hAguisíní seo leanas tá taifead ar an méid a scríobhadh agus a dúradh i rith na gcomhráite faoi na hábhair seo a leanas:

	Aguisín
Na Focail ar mhaith leat a bheith sa chomhrá	I
Iorras Aithneach – cad ba chóir a thuiscint faoi?	II
Fís 2030 – cá bhfuil na síolta le feiceáil?	III
Plé oscailte – téamaí éagsúla roghnaithe ag na rannpháirtithe	IV
Na rudaí atá ag teacht chun solais (tar éis am lóin)	V
Na chéad chéimeanna eile	VI
Na féidearthachtaí le tuilleadh comhair + teachtaireachtaí don aire	VII
Rannpháirtithe	VIII
Léarscáil Iorras Aithnigh	IX

Focal ar mhaith leat a bheith sa gComhrá

I dtús báire tugadh cuireadh do chách focal amháin a roghnú gur mhaith leis/léi a bheith sa gcomhrá. Is iad na rudaí a bhíothas ag súil leo ná go mbeadh díospóireacht bhríomhar dhearfach faoin gceantar, an pobal, an oidhreacht/cultúr, an réamhscolaíocht agus an timpeallacht:

- **Díospóireacht/Cumarsáid/An Óige**: díospóireacht (x11); comhrá (x5); machnamh; plé; smaointe na scoláirí/daltaí a chloisteáil; tuairimí na scoláirí; cumarsáid; aithne a fháil ar dhaoine; caint agus smaointe (x4); cairde a dhéanamh (x3).
- **Ceantar/Pobail/Comhoibriú**: labhairt faoin gceantar; an ceantar; labhairt faoi Iorras Aithneach; cumarsáid faoin gceantar; pobal bríomhar (x2); daonra; comhoibriú; comhoibriú – eagraíochtaí.
- **Gaeilge/Cultúr/Oidhreacht**: Gaeilge (x 5); (Gaeltacht); cluichí Gaeilge; cultúr; ealaín (X2); stair (x2); caomhnú;.
- **Craic & Cineáltas**: spraoi; cineáltas; cairdeas; craic; cairdeas agus craic; dearfacht faoin todhchaí; tacaíocht.
- **Naíonraí**: naíonraí (x2); réamhscolaíocht faoin mBord Oideachais (x2); iar-scoil.
- **Amuigh faoin spéir**: ainmhí; an fharraige; spórt; peil;
- **Rudaí Eile:** polaiteoirí; múinteoir; siopa Dowd.

AGUISÍN II

Iorras Aithneach a Thuiscint

Bhí sé tábhachtach sa chur chuige go gcuirfí an bhéim ar éisteacht le guth Iorras Aithnigh. Mar sin tugadh cuireadh do na rannpháirtithe diriú isteach ar ghnéithe sainiúla den oideachas agus de shaol an cheantair. Cuireadh in iúil go bhfuil timpeallacht ar leith in Iorras Aithneach – áilleacht na farraige, na gcnoc, na bportach agus an nadúr i gcoitinne – agus áiseanna spóirt dá réir. Ba léir go raibh pobal láidir le hoidhreacht shaibhir in Iorras Aithneach. Cé go bhfuil gnóanna ann agus postanna ar fáil bhí dúshláin chomh maith – tuilleadh postanna, seirbhísí, siopaí agus infreastruchtúr ag teastáil.

Cad ba mhaith leat go dtuigfeadh daoine eile faoi do thaithí ar Oideachas mar chuid de phobal Iorras Aithnigh?

- **Timpeallacht ar Leith**: Áilleacht an cheantair; ciúin agus sábháilte; gar don fharraige; níl móran trácht ar an mbóthar; ceantar folláin; na tránna (x4); radharcanna (x4) – an fharraige (x4), na cnoic (x2); Cnoc Mordáin; ceantar glan; ceantar mór álainn sláintiúil; nadúr; sábháilte; ainmhí; portaigh (x2); bealach glas; cúrsaí dúlra – eiceolaíochta; bus go Gaillimh.
- **Gaeltacht/Cultúr saibhir:** Tá an **Ghaeilge** an-láidir sa gceantar**;** ceantar láidir Gaeltachta; Gaeilge (x2); scoil Ghaeltachta; pleanáil teanga Chonamara Láir**;** Gaeilge sa scoil; stair na háite; cuimhneacháin; **cultúr saibhir** – ceol + damhsa sa cheantar; cultúr na háite/ceoltóirí freisin; damhsa sean-nós; seanchas an cheantair; ceol (x4); cultúr (x3); féilte; na hamhráin; amhránaíocht ar an sean-nós; ealaín (x3); rang ealaíona; damhsa (x2); scéalaíocht; béaloideas; amhránaíocht ar an seannós; cailín Gaelach; Féile Mhic Dara; Lá Mhic Dara, oidhreacht Naomh Mac Dara; tradisiúin láidre sean-nóis, amhránaíocht go háirithe seanchas, cúrsaí ealaíona, féilte (x3); craic; daoine; comharsan/**pobail láidir; pobal cairdiúil** a thagann le chéile ag imeachtaí áitiúla ar nós Lá Naomh Ciarán; pobal Iorras Aithnigh; pobal, tacaíocht, ar scáth a

chéile; go leor daoine tagtha abhaile; tá polaiteoirí láidre san áit – bíonn said ag obair ar son an cheantair; seipéal.

Ealaíontóirí ar an sean-nós de bhunadh Iorras Aithnigh – Portráidí san Acadamh

- **Oideachas**: scoileanna beaga (x2) aithne ar gach duine; an t-acadamh (x2); coláistí Gaeilge; cúrsaí muireolaíochta; Áras Shorcha Ní Ghuairim; naíonra; luathbhlianta; oideachas, scoláirí.
- **Spórt & Caitheamh Aimsire**: club lúthchleasaíochta; Cumann Lúthchleas Gael – Carna/Caiseal (x2); peil (x3); imeachtaí; club óige (X3); aclaíocht; cúrsaí mara – traidisiún seoltóireachta; rásaí currachaí; ag iomramh; rásaí bád; club na mara; caitheamh aimsire – snámh, seoltóireacht (x2), rothaíocht, siúlóid, iascaireacht (x2); spórt - peil ghaelach, luthchleasaíocht, cispheil (x2), west-coast bikes (x2); club cispheile; traenáil peile agus spóirt an-láidir anseo agus déanaimid go leor cairde; tá páirc spraoi maith againn, glan agus sábháilte; páirc spraoi; club óige.
- **Gnóanna/Postanna**: tá go leor gnóanna anseo – feamainn (x2), iasc, siopaí; monarchain feamainne (x2) feirmeoireacht éisc (x3); iascaireacht (x3); gnó mara; an fharraige agus muireolaíocht; feirmeoireacht beithíoch agus caoire (3); turasóireacht láidir anseo (x3); óstán; Ionad na nImirceach; Gteic (x4); teach altrannais – cúrsaí sláinte (x2) ollscoil; múinteoirí; mná tí Chonamara; cúrsaí na meán (x2); siopaí áitiúla - Gala; eco-clean (2), Tí Chadhain, Teach Ghlinsce, Tí Mheaic, Tí Chadhain; oifig an phoist; dochtúir.
- **Dúshláin/Rudaí ag teastáil**: níos mó postanna; fiaclóir (x2); tréidlia; seirbhísí tacsaí mar nach bhfuil carrana ag go leor daoine san áit; na bóithre a dheisiú; tuilleadh cosáin ar na bóithre; bóithre – i bhfad ó Ghaillimh; ollmhargadh (x3); siopa éadaí;/spóirt; banc (2); caifé; bialann; tuilleadh tithe agus eastáit tithe do chuile duine; club sacair (x2); club leadóige; club iománaíochta; marcaíocht capall; níos mó imeachtaí áitiúla – níos mó imeachtaí do ghasúir, níos mó rasaí currachaí agus bád seoil, tuilleadh ranganna damhsa Gaelach agus sean-nóis; Corn uí Riada.

Iorras Aithneach a Thuiscint

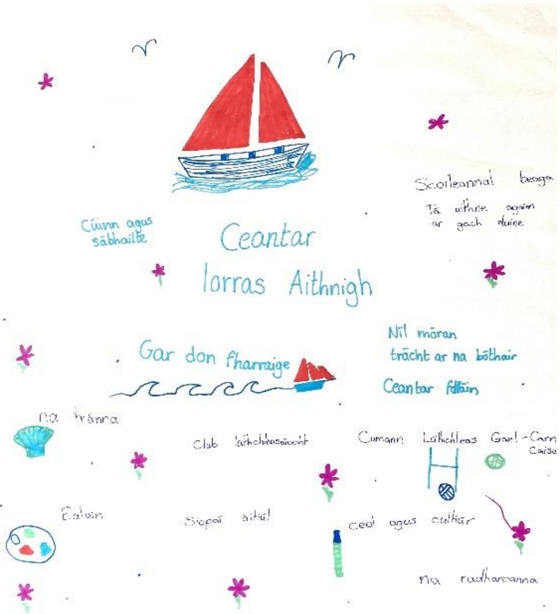

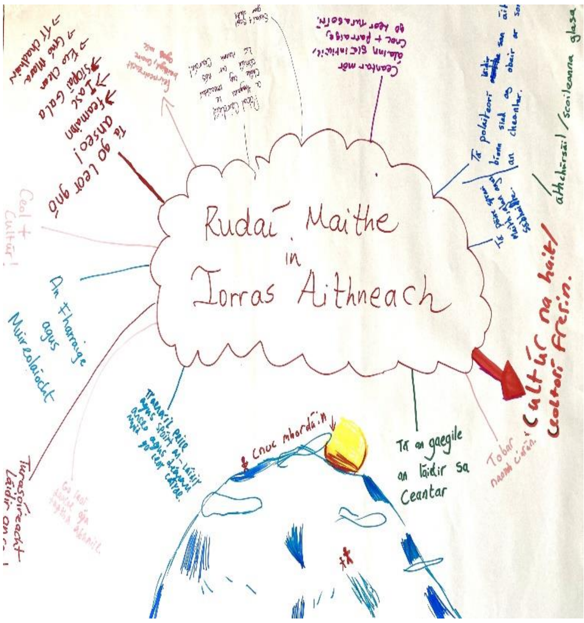

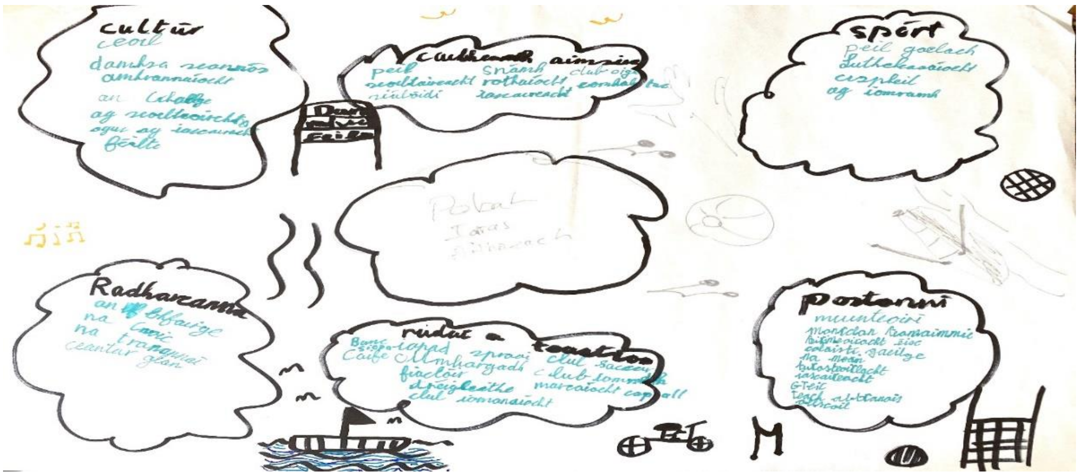

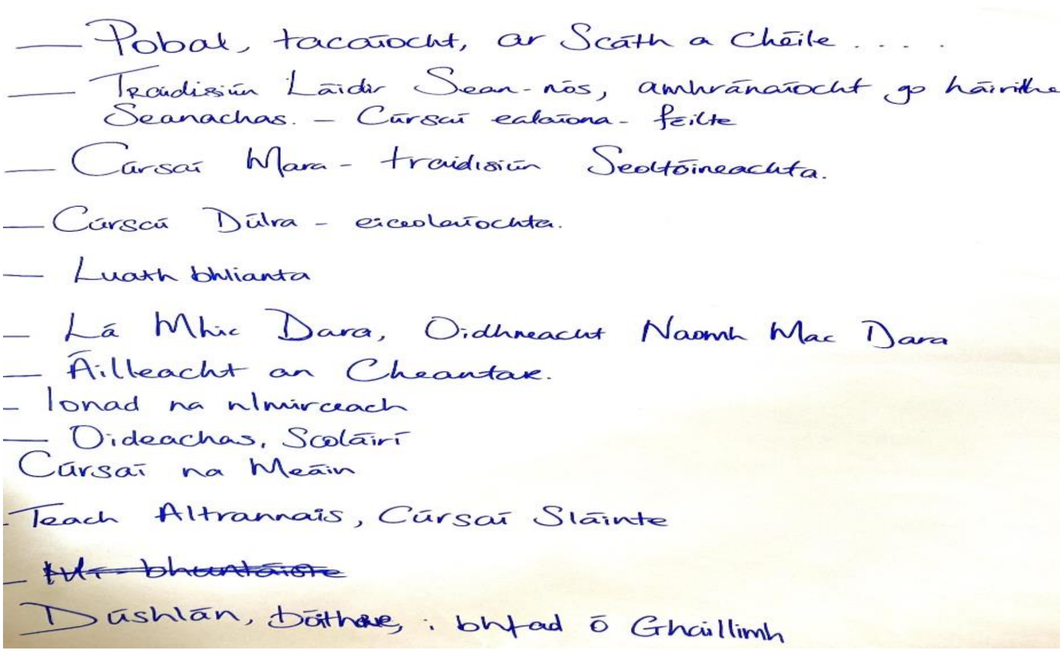

— Pobal, tacaíocht, ar Scáth a Chéile . . .
— Traidisiún Láidir Sean-nós, amhránaíocht go háirithe
Seanachas. – Cúrsaí ealaíona - feilte
— Cúrsaí Mara - traidisiún Seoltóireachta.
— Cúrsaí Dúlra - éiceolaíochta.
— Luath bhlianta
— Lá Mhic Dara, Oidhreacht Naomh Mac Dara
— Áilleacht an Cheantair.
- Ionad na nImirceach
— Oideachas, Scoláirí
Cúrsaí na Meán
Teach Altranais, Cúrsaí Sláinte
~~Na bhuntáiste~~
Dúshlán, bóithre, : bhfad ó Ghaillimh

Augisín III

Iorras Aithneach 2030 – Síolta an Todhchaí

Ag aistriú an fócas ón am i láthair go dtí an todhchaí, tugadh cuireadh 'Iorras Aithneach faoi bhláth' a shamhlú i 2030 agus síolta an todhchaí sin a thabhairt faoi deara. Tugadh suntas ar dtús don daonra – daoine ag fanacht sa bhaile agus daoine eile ag filleadh. Bheadh postanna á gcruthú bunaithe ar na foinsí timpeallachta, seirbhísí agus teicneolaíochta. Luadh imní faoi mharthanais na teanga agus an an gá feidhmiú ar son na hoidhreachta. B'fhacthas do a lán go mbeadh scoil mhór amháin sa cheantar:

- **Daonra**: daonra; níos mó daoine a bheith ina gconaí anseo; níos mó gasúir a bheith sa gceantar; fanacht sa gceantar; daoine ag teacht ar ais; níos mó daoine ag filleadh abhaile; clann.
- **An Geilleagar & Infreastruchtúr Áitiúil**: postanna nua; postanna; jabanna; níos mó postanna sa gceantar; fiontraithe óga; mionchomhlachtaí; comhlachtaí nua; Páirc na Mara (x2) - iascairí/feamainn; níos mó feirmeacha éisc (x2); ag feirmeoireacht (x2); ag iascaireacht; feamainn; Arramara Teo; turasóireacht; gteic; obair ón mbaile; 'comhlacht díoltóireachta tarracóirí' (Dietz), 'quads' agus leantóirí (Hitachi agus Scania); múinteoireacht; na bóithre a bheith níos fearr.
- **Bonneagar miondíolaíochta**: tithe tabhairne (Tí Mheaic, Mhoráin, Leavy); Lily's Eco-clean; scannáin; níos mó siopaí áitiúla (x3); ollmargadh (x3) – siopa eadaí, spóirt, breagáin tarracóir, DIY, milseán, peataí agus teic; siopaí leictreonacha; arcade; ionad siopadóireachta (2); Supermacs; 'bia gasta' ar 'bhealach gasta'; McDonalds; margadh; cócaireacht.
- **Oideachas**: scoil mhór – beidh halla mór + páirc sacair; scoileanna móra; scoil mhór; ní bheidh ach scoil amháin mór sa cheantar; club obair bhaile; cúrsaí muireolaíochta; saotharlann tógálaí.
- **Infreastruchtúr/Seirbhísí**: aerfort Iorras Aithnigh (2); banc (3); fiaclóir (x2); tréidlia (2); níos mó áiseanna ar fáil; óstán; pictúrlann (x5); oifig eolais; níos mó bialanna; caifé; leabharlann; oispidéal (x2); cumhra.
- **Cultúr**: Oireachtas na Gaeilge sa Ghaeltacht; meon na ndaoine óga; cultúr; Gaeilge; meastú an mbeidh Gaeilge sa gceantar i gcionn 30 bliain? an Ghaeilge a choinneáil; na traidisiúin a choinneáil; músaem beag le cultúr; béaloideas; ranganna ceoil agus damhsa; dramaíocht + agallamh beirte; féilte agus stair; go leor cácaí.
- **Soláthair Spóirt**: beidh páirc nua i gCarna agus gym (x2); ionad spóirt; comórtas peile na Gaeltachta; club sacair, rugbaí, cispheil; club spóirt; cúrsa gailf – 18 poll (x2); go leor báid seoil; sportlann; páirc scátála; rásaí capaill; linn snámha poiblí (x5); campa uisce; spóirt + spóirt uisce; club mara; gymnastics; zip lines/obstacle course; monkey business; iománaíocht; seoltóireacht; funfair; campanna.
- **Idir Síolta agus Dúshláin**: **Sócmhainní**: In aice leis an bfarragie; ciúin; sabháilte; Gaeilge; peil; siopaí áitiula; caitheamh aimsire; Cumann Lúthchleas Gael Charna-Caiseal; ainmhithe mara; **Dúshláin**: cúrsaí pleanála; cúrsaí taistil/na bóithre; saol sóisialta; easpa imeachtaí; cúrsaí peile/spóirt; idirlín; scoileanna beaga; Gaeilge.

Iorras Aithneach 2030 – Síolta an Todhchaí

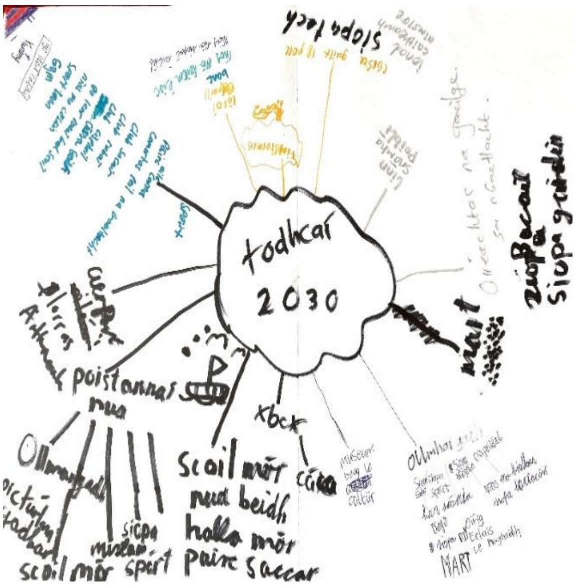

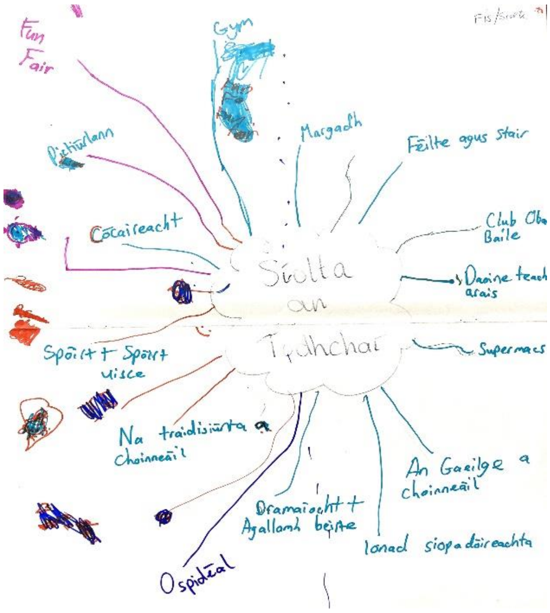

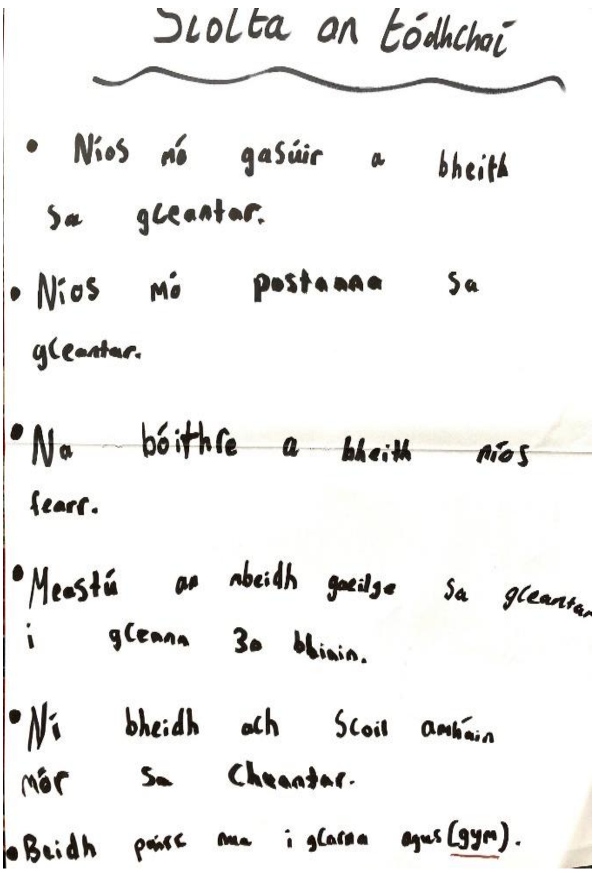

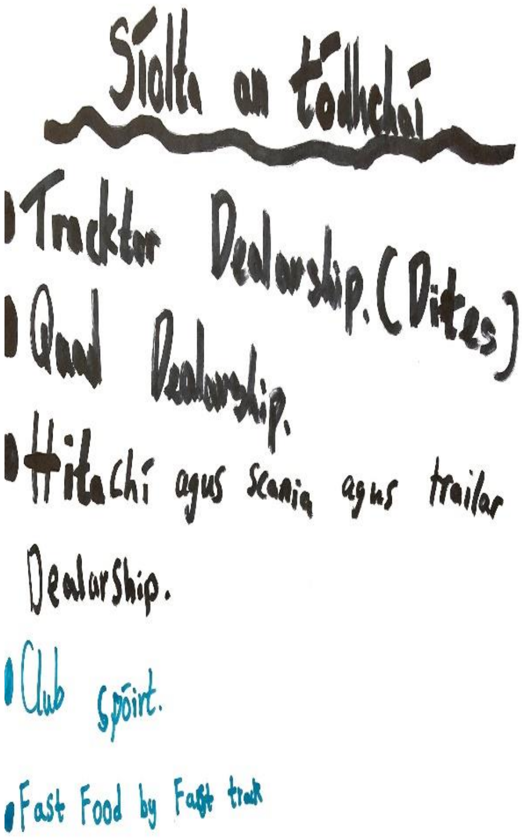

Iorras Aithneach 2030 – Síolta an Todhchaí

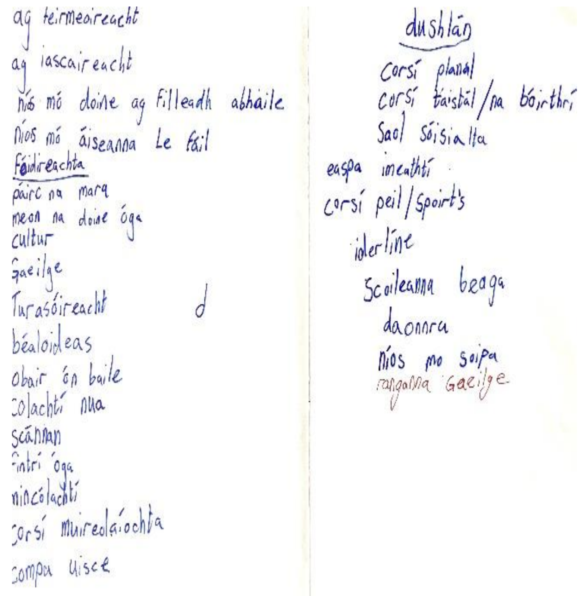

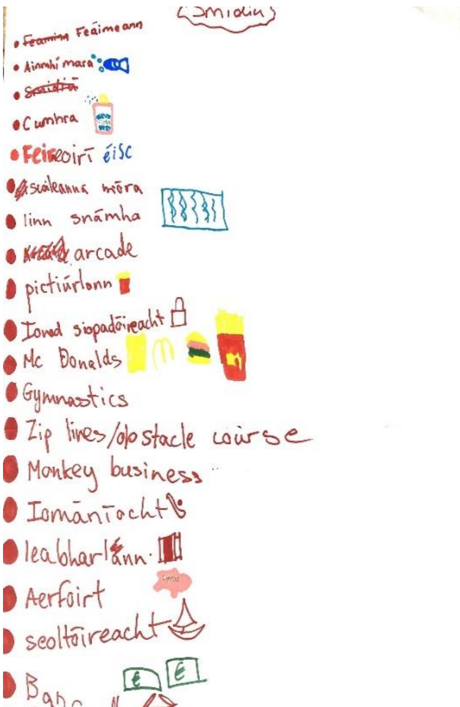

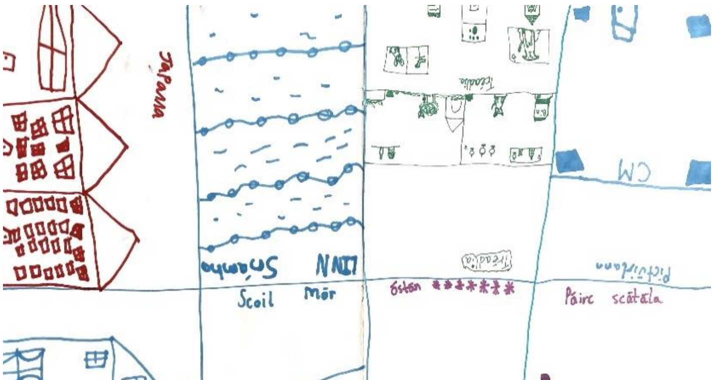

Aguisín IV

'Spás Oscailte': Na hábhair is tábhachtaí le labhairt futhú maidir le todhchaí bríomhar a shamhlú dár scoileanna agus pobail scoile

Mar fhreagra ar chuireadh na hocht n-ábhar is tabhachtaí do thodhchaí scoileanna agus pobal Iorras Aithnigh a ainmniú, socraíodh comhrá a dhéanamh faoi na téamaí seo a leanas: (1) An daonra a ardú; (2) Scoil mór vs scoileanna beaga a choinneáil oscailte; (3) Turasóireacht; (4) Feirmeoireacht; (5) Fostaíocht; (6) Teaghlaigh óga; (7) An Ghaeilge a choinneáil saibhir; (8) Spóirt. **Nóta**: Níl aon eagarthóireacht déanta ar na téamaí thíos.

Tá sé tábhachtach an eacnamaíocht a chuir chun tosaigh chun bunsraith a chur faoin daonra – ag tógáil ar na hachmhainní logánta mar an fharraige, an turasóireacht, an fheirmeoireacht, an cultúr agus na féidearthachtaí a bhaineann le cian-obair. Is gá tacaíochtaí ar leith a chur ar fáil do theaghlaigh ag tógáil leanaí (le Gaeilge) agus díriú ar chaomhnú agus chothú saibhreas na teanga. Luadh tábhacht na tithíochta agus cead pleanála don phobal áitiúil.

Maidir leis na scoileanna bhí measúnú agus comparáid á dheanamh idir scoileanna beaga agus scoil mhór amháin – roinnt daltaí ag samhlú go raibh buntaistí maidir le háiseanna agus féidearthachtaí ag baint le scoil mhór amháin agus daoine eile ag cur an bhéim ar na buntáistí a bhaineann le scoileanna beaga áitiúla ina bhuil aithne ag gach éinne ar a chéile. Bhí suim an óige i gcúrsaí spóirt agus in áiseanna spóirt le feiceáil go láidir sa gcomhrá:

- **Daonra a Ardú**: Idirlíon maith; bialann + caifé; níos mó tithe; bóithre níos fearr; margaíocht le TG4 agus na meáin shóisialta; leabharlann, pictiúrlann agus gym ceart; linn snámha ar oscailt; an áit a choinneáil glan; imeachtaí théis scoile; campaí samhradh; ranga Gaeilge + ranganna ceoil; scoileanna agus naíonraí maithe anseo; níos mó busanna; postanna nua; tréidlia.
- **Scoil mhór a bhunú vs scoileanna beaga a choinneáil oscailte**: ***Scoileanna beaga*:** Tá sé níos éasca cairde a dhéanamh; bíonn aithne agat ar gach duine; níos mó spás sa seomra ranga; níos mó tacaíochta; níos lú taistil; níos mó beocht sa gceantar; níos lú airgid ag teastáil; aitheantas don cheantar; níos mó deiseanna, mar shampla tá ríomhaire ag chuile dhuine; níos sábhailte, níl mórán tráchta; níos mó deis a bheith páirteach; níos mó aire. ***Scoil Mhór*:** níos mó ábhar; ranganna níos mó; ní bheidh aithne agat ar gach duine; tá na ranganna briste suas; tá níos mó rudaí le déanamh ag am sosa; go leor busanna; níos mó airgid 'sna scoileanna móra.
- **Turasóireacht**: Fógraíocht nua-aimseartha; níos mó imeachtaí ar nós biongó, comórtas amhránaíochta – sean-nós agus ceol; níos mó siopaí áitiúla; turais stairúla – oileán Mhic Dara, turais bád; na Gaeilgeoirí agus campaí samhraidh; campaí Gaeilge sa samhradh le haghaidh foghlama; níos mó áit le haghaidh siúl agus rothaíocht; sléibhte agus cnoic.
- **Feirmeoireacht**: Feirmeoirí beaga faoi láthair (comharchumann); go leor talamh nach bhfuil in usáid – scéim cíbse (?); athusáid talamh (coillte a bhaint agus a athchur; feirmeoireacht mheascaithe; beithígh, caoire, capaill, asail – sadhlas, tuí agus féar; bainne

– im, cáis, uachtar reoite; garraíodóireacht – glasraí a dhíol go laethúil leis na siopaí agus na bialanna/ostáin; monarcha le haghaidh beithígh a mharú agus feoil a dhíol leis an margadh - na siopaí búistéara; feirmeoireacht éisc; bóithre.

- **Fostaíocht a chruthú**: leathanbhanda snáthoptaice ag gach teach; níos mó tacaíochta ó eagraíochtaí Stáit i.e. an tÚdarás; Acadamh – scolaíocht Ghaeilge 3ú leibheál agus tuilleadh cúrsaí d'fhoghlaimeoirí Gaeilge; bus turas treoraithe faoin áit leis an músaem beag; óstán eile – easpa lóistín chun an turasóireacht a chur chun cinn; Gteic – daoine ag iarraidh an Ghaeilge a fhoghlaim ach tá obair acu i gcontaethe eile; linn snámha; bialann, ollmhargadh, siopaí áitiúla le cumas le claochlaitheach; printíseachtaí a chur chun cinn le scoláirí sa scoil phobail – níos mó printíseachtaí.
- **Teaghlaigh Óga**: scéim speisialta do theaghlaigh óga, buntáistí ó thaobh cead pleanála, cúnamh ó thaobh cúram leanaí; buntáiste ó thaobh an teanga, greasáin seirbhísí leanaí; cúrsaí cúram leanaí a chur ar fáil agus traenáil; liúntas cánach don teaghlach atá ag tógáil a gclann le Gaeilge; tacaíocht sa phobal – dochtúir, 'primary care centres srl; cuideachta sa phobal idir thuismitheoirí (comhluadar); ranganna suathaireachta (baby sensory) a chur ar fáil i nGaeilge; grúpaí tuismitheoirí agus leanaí; cúntóir teanga do theaghlaigh má theastaíonn sé; ionad tacaíochta teaghlaigh/caifé/teacht le chéile; fite fuaite le daonra na himeachtaí seo a chur ar fáil;
- **An Ghaeilge a choinneáil saibhir**: béim ar fhéinúlacht agus mórtas cine; saibhreas oidhreachta, cultúr, éagsúlacht; rannóg stáit féin ag an nGaeltacht agus aire Gaeltachta sinsearach; rannphairtíocht an phobail a mhúscailt – ócáidí; toil an phobail; polasaí Gaeilge áitiúil a chruthú – leanúnachas; luach a chur ar an teanga; an teanga a dhéanamh spéisiúil; spreagadh agus seirbhísí tacaíochta a chur ar fáil do theaghlaigh nua – maoiniú cuí a bheith ann chun é seo a thacú; meas/tuiscint ar an bpobal Ghaeilge ata sa cheantar faoi láthair; dátheangachas – comhlachtaí bunaithe/lonnaithe sa Ghaeltacht; scéim labhairt na Gaeilge; airgead – luach eacnamaíochta na teanga; breis-luach a théann leis an teanga – gnó seirbhísí.
- **Spóirt**: cispheil; linn snámh; sacar; aclaíocht; liathróid láimhe; galf; marcaíocht capaill; peil; bealach glas; ag rothaíocht; rugbaí; damhsa/hiphop – surfáil; camóige; spóirt uisce.

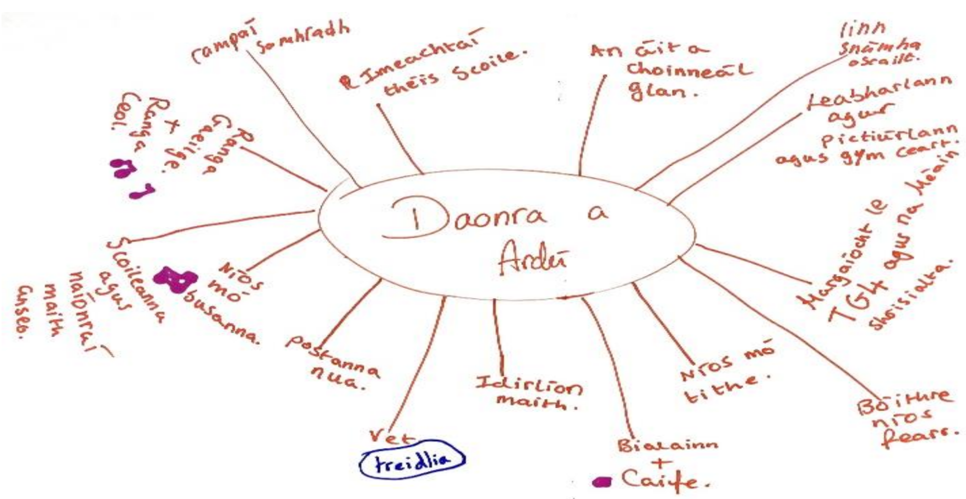

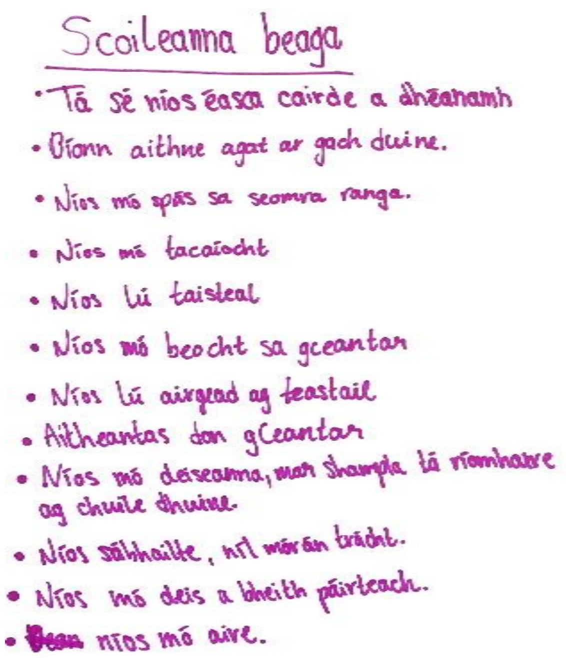
Scoileanna beaga
• Tá sé níos éasca cairde a dhéanamh
• Bíonn aithne agat ar gach duine.
• Níos mó spás sa seomra ranga.
• Níos mó tacaíocht
• Níos lú taisteal
• Níos mó beocht sa gceantar
• Níos lú airgead ag teastáil
• Aitheantas don gCeantar
• Níos mó deiseanna, mar shampla tá ríomhaire ag chuile dhuine.
• Níos sábhailte, níl mórán trácht.
• Níos mó deis a bheith páirteach.
• níos mó aire.

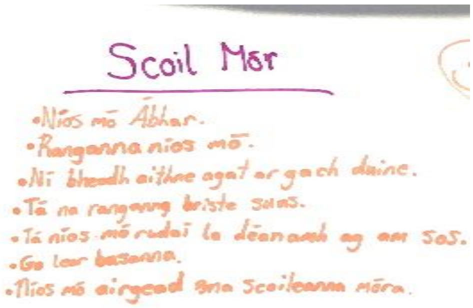
Scoil Mór
• Níos mó Ábhar.
• Ranganna níos mó.
• Ní bheadh aithne agat ar gach duine.
• Tá na ranganna briste suas.
• Tá níos mó rudaí le déanamh ag am sos.
• Go leor busanna.
• Níos mó airgead sna Scoileanna móra.

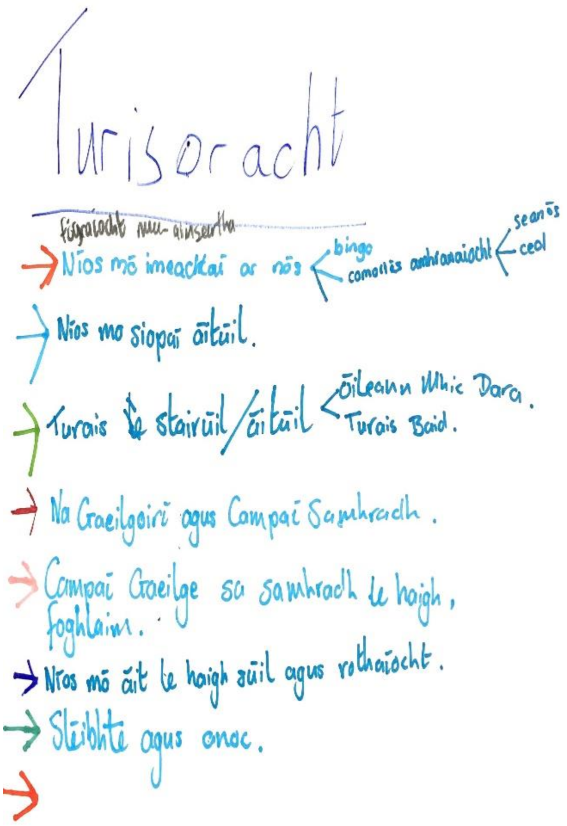
Turisóracht
Níos mó imeachtaí ar nós
bingo
comórtais amhránaíocht
seanós
ceol
Níos mo siopaí áitúil.
Turais stairiúil/áitiúil
Óileann Mhic Dara.
Turais Báid.
Na Gaeilgeoirí agus Campaí Samhradh.
Campaí Gaeilge sa samhradh le haigh, foghlaim.
Níos mó áit le haigh siúl agus rothaíocht.
Sléibhte agus cnoc.

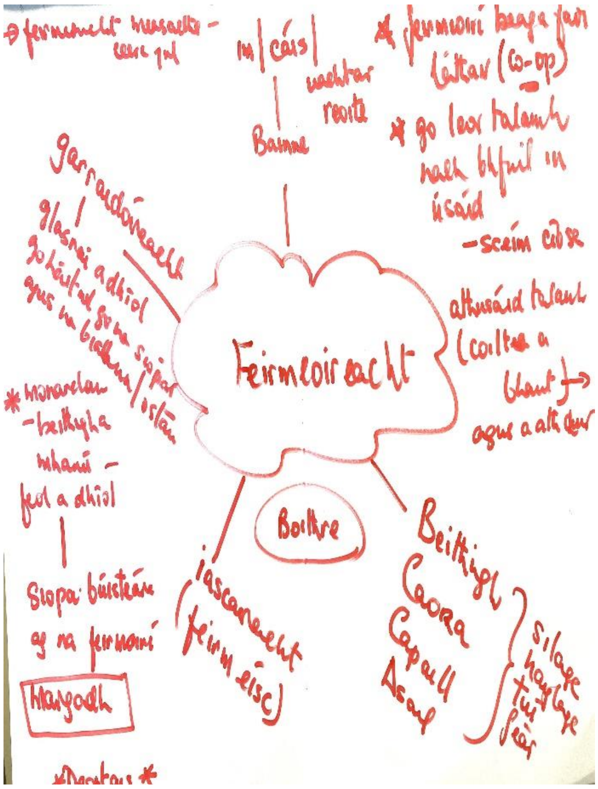
Feirmeoireacht
im
cáis
uachtar reoite
Bainne
go leor talamh nach bhfuil in úsáid
Boithre
iascaireacht
(feirm éisc)
Beithígh
Caora
Capall
Asal
silage
haylage
féar
Siopa búistéara ag na feirmeoirí

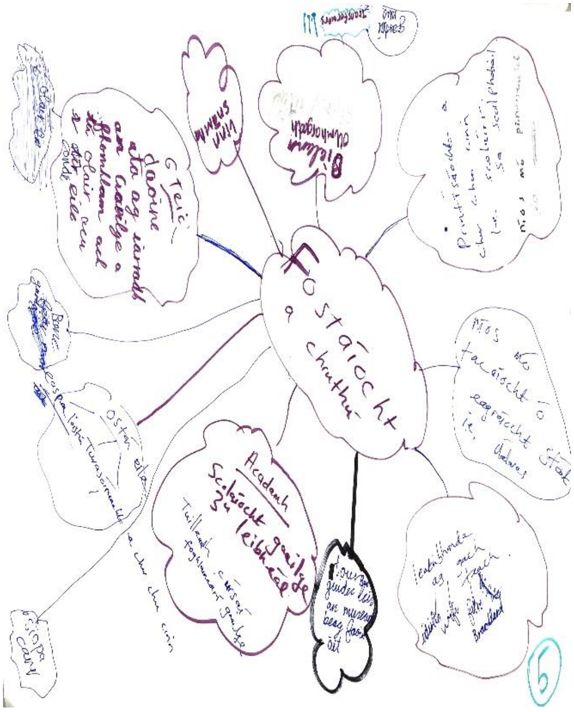

Teaghlaigh Óga

(6)

- Scéim Speisialta do theaghlaigh Óga, buntáistí ó thaobh Cead pleanála, Cúnamh ó thaobh Cúram Leanaí, Buntáistí ó thaobh an teanga, Gnéasáin Seirbhísí Leanaí.
- Cúrsaí Cúram leanaí a chur ar fáil & traenáil
- Liúntas Cánach don teaghlach atá ag tógáil a Clann le Gaeilge.
- Tacaíocht sa bpobal. Dochtúir srl, Primary Care Centres.
- Cuideachta sa bpobal idir thuismitheoirí (Comhluadar).
- Ranganna Sucathaireacht / Baby Sensory a chur ar fáil
- Grúpa tuismitheoirí & leanaí i nGaeilge.
- Cuntóir Teanga do theaghlaigh má theastaíonn sé.
- Ionad Tacaíochta Teaghlaigh / Caifé / teacht le chéile.
- Fite Fuaite le daonra na himeachtaí seo a chur ar fáil.

- **An ghaeilge a choimeád sábháilte. A a dhéanamh speisialta.**
- Luach a chur ar an teanga.
- ~~Gaoo~~ Spreagadh / seirbhísí tacaíochta a chur ar fáil do theaghlaighe nua.
- Uasmhéid caoi a bheith ann chun é seo a thacú.
- Meas / tuiscint ar an bpobal Ghaeilge atá sa gceantar faoi láthair.
- Dátheangachas - comhlachtaí bunaithe / lonnaithe sa nGaeltacht.
- Scéim labhairt na Gaeilge.
- Airgid - luach eacnamaíochta na teanga.
- Brus luacha a théann leis an teanga - gnó, seirbhísí
- Béim ar fhéiniúlacht, mórtas cinnidh,
- Saibhreas oidhreachta, cultúr, éagsúlacht.
- Rannóg Stáit féin ag an nGaeltacht
  - ↳ Aire Gaeltachta Sinsearach.
- Rannpháirtíocht an phobail a mhúscailt
  - ↳ Ócáidí,
- Tuill an Phobail
- Polasaí Gaeilge áitiúil a chruthú
  - ↳ leanúnachas.

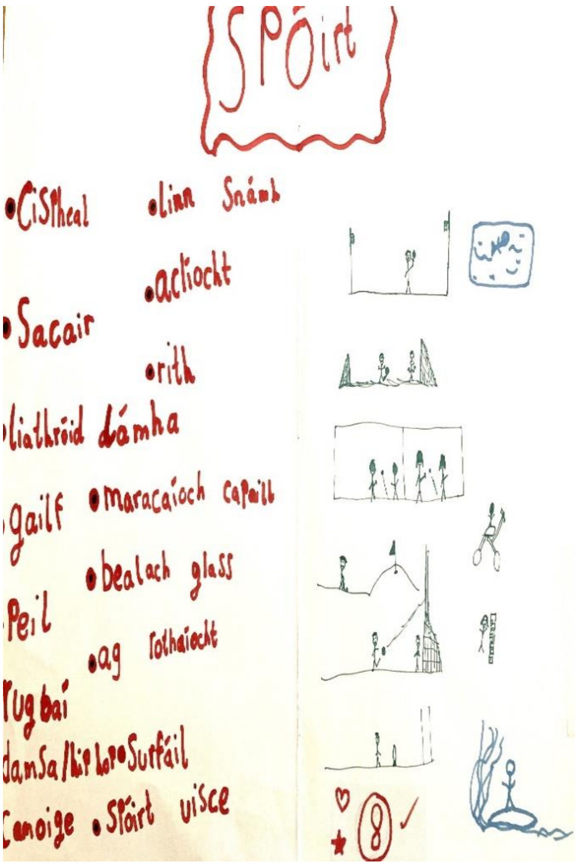

Aguisín V

Rudaí ag teacht chun Solais tar éis am lóin

Tar éis am lóin bhí deis athbhreithniú i ngrúpaí beaga (triúr/ceathrar) faoi na rudaí a bhí ag teacht chun solais. Bhí flaithiúlacht ceantair, pobail agus cultúir mór thimpeall le tógail air. Bhí raidhse tuairimí cruthaitheacha agus cairdeas le roinnt ag an óige. Bhíothas ag foghlaim a lán rudaí trí bhíthin na comhráite:

- **Cúrsaí Gnó, Feirmeoireachta & Fostaíochta**: turasóireacht; fostaíocht a ardú; níos mó postanna; féidearthachtaí a bhaineann leis na rudaí atá mór thimpeall orainn (m.s. feirmeoireacht, cursaí farraige), an bhfuil suim againn iontu? tacaíochtaí agus áiseanna a choinneáil agus a leathnú amach; siopa áitiúil; feirmeoireacht(x5); feirmeoirí; feirmeoireacht – tuilleadh talúna; feirmeoireacht agus feoil.

- **Nadúr/Pobal/Daonra/Daoine ag filleadh**: flaithiúlacht an cheantair, pobal, cultúr agus teanga; pobal (x2); áiseanna; beocht; daonra ardú (x2); daoine ag teacht ar ais (x3); daonra; pobal – bhí go leor; tacaíocht do theaghlaigh óga; is maith liom an nádúr sa cheantar - cosúil le feirm agus farraige (2); farraige;

- **Gaeilge**: Gaeilge – smaointe rathúla; an cultúr; an Ghaeilge (x3); an Ghaeilge mar theanga pobail.

- **Spóirt**: spóirt (x3); club sacair; club peile; spórt – peil (x2); báid seoil.

- **Scolaíocht**: scoil (2); scoil mhór vs scoileanna beaga;

- **Plé, Spraoi & Caidreamh**: spraoi ag caint; bhí go leor cairdeas le feiceáil (x2); bhí go leor smaointe againn agus bhí spraoi againn (x2); bhí an-chraic againn agus bhí go leor smaointe deasa againn uilig; d'foghlaim muid níos mó faoi …; deis a thabhairt do na gasúir óga a gcuid smaointe/tuairimí a roinnt linn; d'fhoghlaim muid faoi na rudaí maithe agus na rudaí dona faoin gceantar – ar nós comhrá, na scoileanna, an timpeallacht, spórt agus na postanna; bhí muid ag tabhairt faoi na rudaí a theastaíonn uainn sa cheantar; bhí go leor smaointe difriúla ag chuile duine; thaitin sé go mór liom; d'fhillfinn ar dhíospóireacht/plé mar seo.

Rudaí ag teacht chun Solais

Aguisín VI

Téamaí ó na Grúpaí Scoile & Breathnadóirí faoi na 'Chéad Chéimeanna Eile'

Sa bhabhta seo bhí deis ag na grúpaí scoile agus na breathnadóirí comhrá a dhéanamh faoin méid a bhí á fhoghlaim acu agus na féidearthactaí maidir leis na chéad chéimeanna eile. Ceann de na príomh théamaí a bhí le sonrú ná na féidearthachtaí a bhain le tuilleadh comhoibirú idir scoileanna an cheantair faoi mar a bhí á léiriú leis an ócáid seo – agus féidearthachtaí faoi oiliúnt bainteach leis an timpeallacht. Cuireadh béim arís ar fhostaíocht a chruthú bunaithe ar fhoinsí nádúrtha an cheantair. Bhí gá leis an bpobal a chothú, tabhairt faoi chúrsaí tithíochta/pleanála agus tuilleadh imeachtaí a chur ar fáil don óige. Bhí gá le haire sinsearach don Ghaeltacht. Chuir grúpa breathnadóirí liosta breá do na scéimeanna tacaíochta atá ann cheana féin le chéile:

- **Teacht le cheile na Scoileanna:** na scoileanna sa cheantar a thabhairt le chéile níos minicí chun plean feabhsúcháin a neartú; agallaimh agus turais scoile leis na scoileanna eile ag foghlaim faoi na téamaí céanna; lá spraoi a eagrú idir scoileanna sa cheantair le rásaí, lúibíní, sean-nós agus ruaille buaille; daoine ó scoil Aird Mhór, Cill Chiaráin, Carna; ranganna spraoiúla agus taitneamhacha a chur chun cinn; scríbhneoireacht chruthaitheach a fháil mar pháirt den obair bhaile (uair sa tseachtain); scríobh chruthaitheach – ní bheidh obair bhaile sa scoil; níos mó béime ar thíreolaíocht + tíreolaíocht áitiúil, logainmneacha; lá spóirt; litir a scríobh chuig an Uachtarán, Micheál D Ó hÚigínn; club staire; club leabhar; club Gaeilge le gach scoil sa cheantar; tabharfar cuireadh do Josie Cooke chuig an scoil; níos mó blitz + lá spóirt le gach scoil; níos mó rudaí mar seo; céard ar mhaith linn a bheith sa cheantar - scoil: múinteoirí; áiseanna; daltaí; oideachas.
- **Oiliúint/Cúrsaí eolais**: mar shampla feirmeoiracht; cúrsaí mara; rudaí a bhaineann leis an timpeallacht a chur ar fáil do dhaoine óga; ár 'Wild Lands' – cúrsaí spóirt agus uisce.
- **Postanna & Daonra:** tuilleadh postanna (x3); níos mó comhlachtaí; **Páirc na mara** (x2); níos mó feirmeacha éisc; feirmeoireacht farraige; **Feirmeoireacht** (x2); margadh feirmeoirí – bainne, glasraí agus bácáil baile; mná tí; **Turasóirí:** áiseanna a chur ar fáil - siúlóidí; bealach glas; turais bád; turas busanna; turas oideachais; an portach; ionaid campála;
- **Jobanna + seirbhísí**: ealaín; eolaí; fiaclóir (x3); siopa caifé; leabharlann; tréidlia (x2); banc; othar charr; stáisiún dóiteáin (x2); **Teicneolaíocht**: Gteic eile (x2); leathanbhanda; **Iompar**: busanna (x2); tacsaí; caranna; traen; bóithre (x2) níos fearr; cosáin siúil (x2);
- **Tithíocht:** nios mó tithe; talamh; tógálaithe; pleanáil; cead pleanála; leasuithe ar chóras cead pleanála; srianta ar tithe saoire; ciste bun infreastruchtúir an cheantair;
- **Ímeachtaí don óige**: spóirt (x3); club spóirt; linn snámha; áiseanna spóirt ar nós sacar, cispheil agus rugbaí; snámh; iomra; imeachtaí iarscoile: mar shampla bácáil (x2); dramaí; garraíodóireacht; club óige; clubanna; níos mó imeachtaí + cluichí do ghasúir bheaga; comórtais.
- **Pobal a chothú**: feiseanna, céilithe, seisiúin ceoil chun muintir na háite a thabhairt le chéile; féilte; 'tidy towns'; tuilleadh áiseanna; tacaíochtaí níos fearr do theaghlaigh óga,

liúntas don aos óg; Aire sinsireach Gaeltachta; infreastruchtúir shóisialta – tacú leis an méid atá againn; seirbhísí trí Gaeilge; club feighlí linbh.

Scéimeanna Tacaíochta atá ar fáil

- Síol: €1,000- leanúnach: Scéim forbartha leannúnach na nEalaíon, €15K do ealaíontóir cónaitheach;
- Cuisle: ranganna ceoil agus amhránaíochta; clár na n-ealaíona dúchasacha don óige;
- Scéim na bhféilte oscailte faoi láthair; €15K: spriocdháta 13ú Márta;
- www.ealaín.ie/tacaíocht   Ealaín na Gaeltachta;
- Scéim chruthaitheachta na scoileanna ildánacha: €4K – An Comhairle Ealaíon;
- Páirtnéireachtaí idir eagraíochtaí m.sh. ollscoil + scoileanna (ábhar cartlainne) + (scéalta a chruthú) = deis gaibhnithe teanga;
- Aireachas 'sna scoileanna (Tuismitheoirí na Gaeltachta);
  - Club leabhar do scoil nó idir scoileanna;
  - Ranganna gineála do dhéagóirí;
  - Teacht in Inmhe (Clar cinnireachta do dhéagóirí Gaeltachta);
  - Leabharlann a chur le chéile / margaí speisialta ar leabhair;
  - Leabhair lúibíní a dheanamh le Meadhbh;
  - Cúrsaí oiliúna luathbhlianta a fhorbairt;
  - Seirbhísí a cheangail leis an bpobal (dúlra, cladach, ceol srl.);

  Dhul i gcomharile leis an bpobal faoin éileamh.

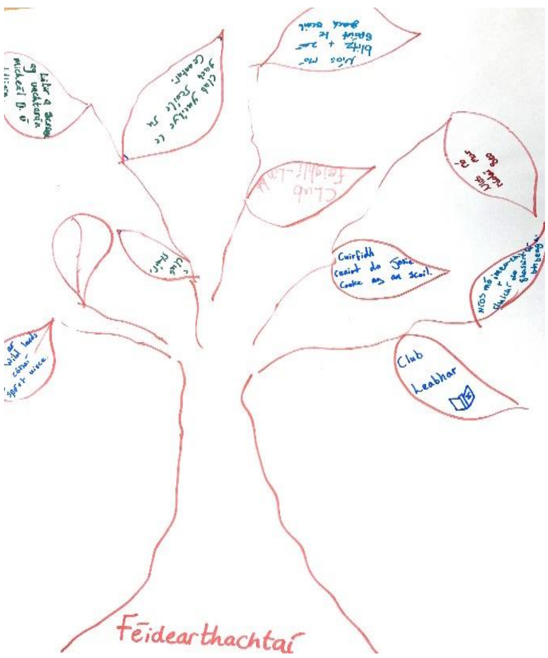

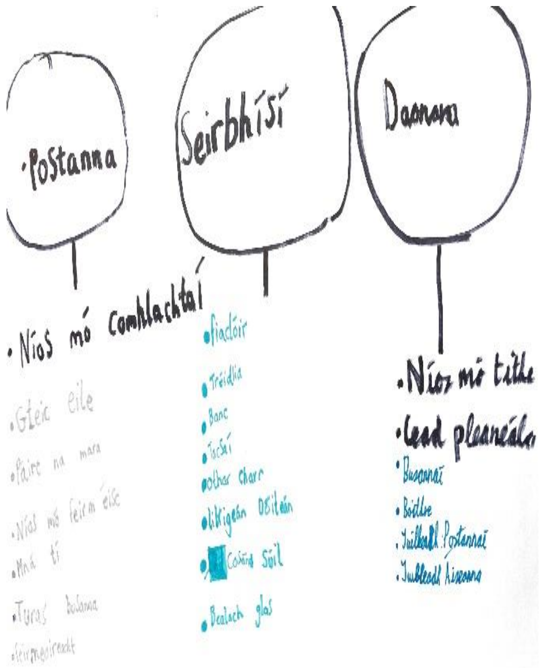

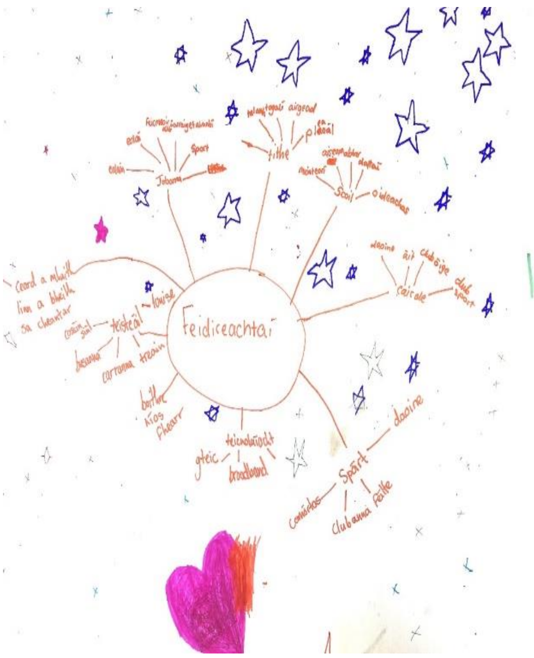
Feidiceachtaí
Spórt
teicneolaíocht
broadband

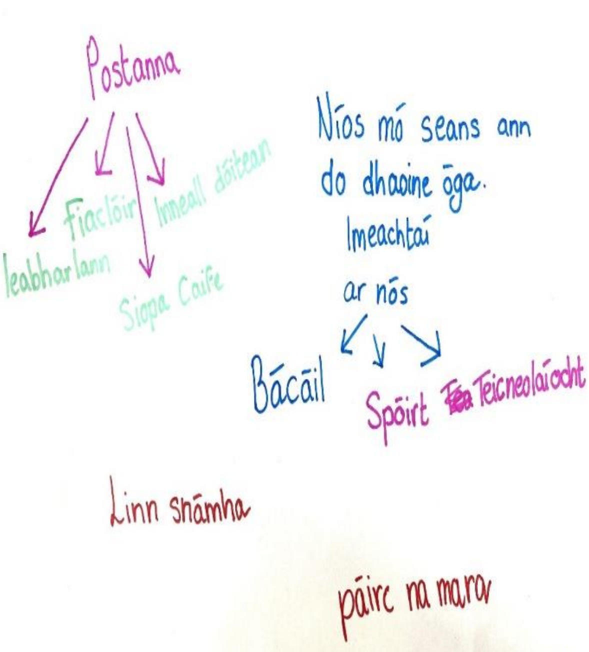
Postanna
Fiaclóir
Imeall dóiteáin
leabharlann
Siopa Caife
Níos mó seans ann do dhaoine óga.
Imeachtaí ar nós
Bácáil
Spóirt
Teicneolaíocht
Linn snámha
páirc na mara

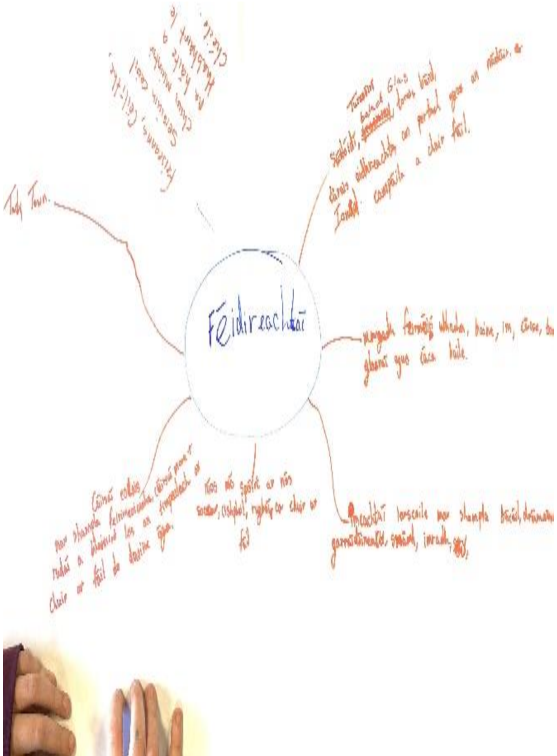
Féidireachtaí

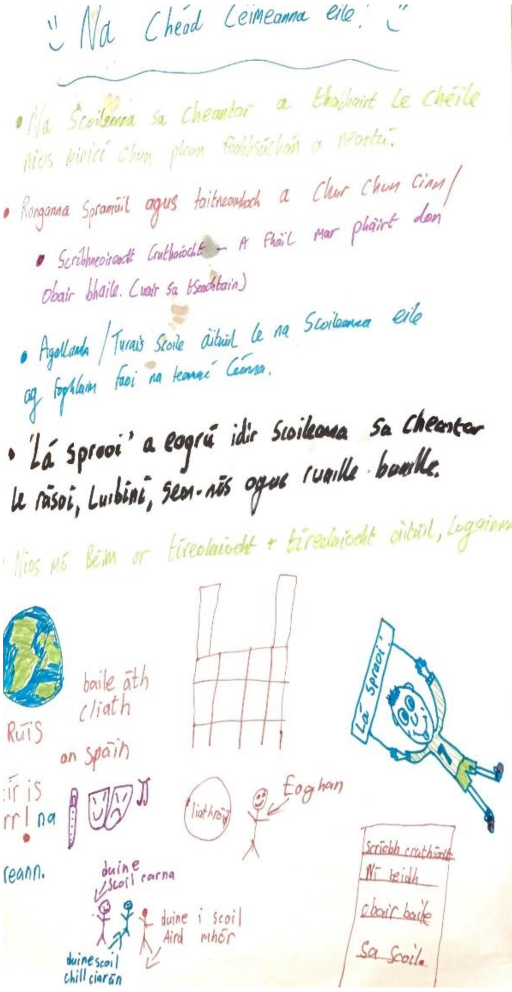
Na Chéad Céimeanna eile:
Na Scoileanna sa Cheantar a thabhairt le chéile níos minicí chun plean feabhsúcháin a neartú.
Ranganna Spraoiúil agus taitneamhach a chur chun cinn /
Scríbhneoireacht Cruthaíocht – A fháil mar pháirt den obair bhaile.
Agallamh / Turais Scoile áitiúil le na Scoileanna eile ag foghlaim faoi na teanga céanna.
'Lá spraoi' a eagrú idir Scoileanna sa Cheantar le rásaí, Lúibíní, sean-nós agus rudaí eile.
Níos mó Béim ar tíreolaíocht + tíreolaíocht áitiúil
baile áth cliath
Rúis
an Spáin
Eoghan
Lá Spraoi
duine scoil carna
duine i scoil Aird mhór
duine scoil chill ciarán
Scríobh cruthaitheach
Ní beidh obair baile
Sa Scoil

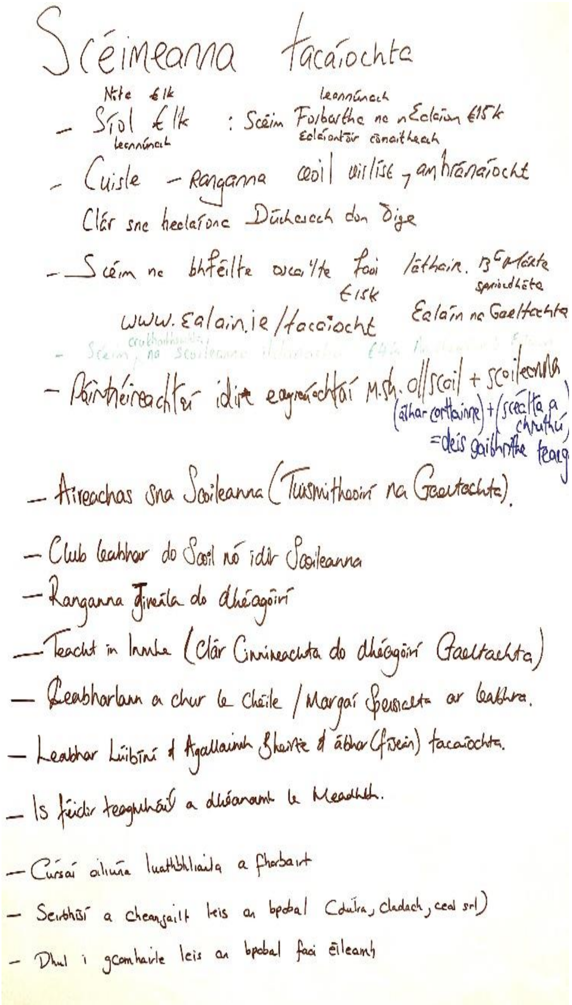
Scéimeanna tacaíochta
– Síol €1k : Scéim Forbartha na nEalaíon €15k
– Cuisle – Ranganna ceoil
– Scéim na bhFéilte
www.ealain.ie/tacaiocht
Ealaín na Gaeltachta
– Páirtnéireachtaí idir eagraíochtaí m.sh. ollscoil + scoileanna
– Aireachas sna Scoileanna (Tuismitheoirí na Gaeltachta).
– Club leabhar do Scoil nó idir Scoileanna
– Ranganna do mhúinteoirí
– Teacht in Inmhe (Clár Oiliúna do mhúinteoirí Gaeltachta)
– Leabharlann a chur le chéile / Margaí Speisialta ar leabhra.
– Leabhar Lúibíní
– Is féidir teagmháil a dhéanamh le Meadhbh.
– Cúrsaí oiliúna luathbhlianta a fhorbairt
– Seirbhísí a cheangailt leis an bpobal
– Dhul i gcomhairle leis an bpobal faoi éileamh

Aguisín VII

Aiseolas ar Mentimeter

Mar buille scoir cuireadh trí cheist ar na rannpháitithe trí bhíthin mentimeter: (i) Cad is féidir a chur i gcrích le níos mó comhoibrithe idir scoileanna? (ii) Cad is féidir a chur i gcrích le níos mó comhoibrithe idir scoileanna, pobail agus eagraíochtaí pobail agus (iii) Cad iad na teachtaireachtaí ar mhaith leat a chur chuig an Aire?

(i) Cad is féidir a chur i gcrích le níos mó comhoibrithe idir scoileanna?

Maidir leis an gcéad cheist bhíothas den tuairim go dtabharfadh sé guth níos láidre do na scoileanna agus deis a dtuairimí féin agus tuairimí iontacha na ndaltaí a aimsiú. D'fhéadfaí cruinnithe a reachtáil idir scoileanna chun tabhairt faoi shaibhriú teanga, laethanta spóirt a eagrú, ócáidí sóisialta, cultúrtha agus ealaíne a reáchtáil, deiseanna scríbhneoireachta agus club obair bhaile a chur ar fáil srl. Ina theannta sin d'fhéadfaí líonra cleachtais do mhúinteoirí a chruthú agus eolas a roinnt faoi fhoinsí tacaíochta:

- **Guth & Caidreamh na nÓg**: Guth níos láidre má tá muid ag teacht le chéile; Guth an Óige (x3); Comhoibriú; Pictiúr níos iomláine á thabhairt do na daltaí dá gceantar; Cairdeas agus tuiscint; Deis do na páistí aithne a chur ar a chéile.
- **Teacht le chéile & Smaointe a aimsiú**: Teacht le chéile níos minicí (2); Níos mo teacht le chéile ar nós é seo do na scoileanna, deis dóibh an todhchaí a phlé; Smaointe na ngasúr a úsáid; Smaointe iontacha ag na scoileanna féin; Níos mó ócáidí mar seo - deiseanna chun teacht le chéile; Níos mó imeachtaí a chur ar siúl idir na scoileanna (x2); Níos mó laethanta ar nós inniu le haosghrúpaí difriúla.
- **Ábhartha do Chnuascoileanna eile**: Cnuasach scoile ar nós an ceann atá anseo.
- **Cruinnithe le fócas ar leith**: Cruinnithe le níos mo focáis ina dhiaidh seo; Imeachtaí trí Ghaeilge do na gasúir ag díriú ar an **saibhriú teanga** a chur chun cinn; **Laethanta spóirt** (x11); Teacht le chéile níos minice don spóirt/ealaín srl; níos mó imeachtaí do na scoileanna le chéile; teacht le chéile le haghaidh seisiún ceoil; **drámaí, ceol agus ealaín** idir na scoileanna; ranganna ceoil le chéile; lá scannán; lá spraoi; blitz; níos mo **deiseanna sóisialta**; Imeachtaí a eagrú; scéalta a scríobh le chéile; scéim **scríbhneoireachta chomhoibritheach**; Imeachtaí spóirt, ealaíne, acadúla; craic (x3); clubanna; **club obair bhaile**; club staire; caint; Seans mar seo bualadh le chéile - spórt, ceol, dráma etc.; tráth na gceist;
- **Líonraí cleachtais do mhúinteoirí**: Roinnt áiseanna agus múinteoirí (2); Seans do mhúinteoirí obair le chéile a chleachtadh agus a scileanna féin a úsáid idir na scoileanna; deiseanna ag na múinteoirí plé agus caint faoi na téamaí coitianta agus pleanáil le chéile.
- **Roinnt Eolais faoi fhoinsí tacaíochta**: Teagmháil le heagraíochtaí atá ag obair sa Ghaeltacht le heolas a fháil ar thacaíochtaí sa bpobal; scéimeanna agus tacaíochtaí pobail; scéim chruthaitheach na scoileanna ildánacha; deiseanna taistil agus bualadh le chéile. Freastal le chéile.
- **Leanúnachas**: Cinnteacht ar mhaoiniú leanúnach; seans an rud a dhéanamh arís.

(II) Cad is féidir a chur i gcrích le níos mó comhoibrithe idir scoileanna, pobail agus eagraíochtaí tacaíochta?

Bhí na freagraí ar an gceist seo mar mhacalla ar fhreagraí ar an gcéad cheist i dtaobh guth na nóg a chur i lár an aonaigh. Mar bharr ar sin chruthódh sé nasc idir na glúnta, chruthódh sé misneach pobail, láidreofaí an cultúr áitiúil san oideachas agus rachfadh sé chun tairbhe an oideachais agus an phobail araon. Chuirfeadh sé go mór leis an spraoi agus an chraic:

- **Misneach Pobail & Guth na nÓg**: Todhchaí láidir don phobal; nasc a chruthú idir na glúnta; aoisghrúpaí iomlána an phobail ag obair le chéile; misneach pobail; guth an óige a chur chun cinn; *gur* fiú glór a thabhairt do dhaoine óga na Gaeltachta agus muid ag plé cúrsaí forbartha, mar gur is iadsan a bheidh thart sna blianta amach romhainn le haghaidh an fhorbairt sin a fheiceáil.
- **Saibhriú Cultúir, Teanga agus Oideachas**: an cultúr áitiúil a bheith lárnach san oideachas; clubanna taobh amuigh den scoil - drámaíocht, ceol, ealaín (x2); imeachtaí ealaíne sa phobal, ealaíontóirí ag obair sa phobal agus sa cheantar; saibhriú teanga; Gaeilge; Seachtain na Gaeilge idir gach scoil; oíche thráth na gceist; ceilí gach téarma; tráth na gceist idir na scoileanna; ranganna ceoil; la scannáin; níos mo clubanna do na gasúir; féilte (x3); Talent show a dhéanamh le gach scoil;
- **Neartú an Oideachais**: oideachas agus saol na ndaoine áitiúla a fheabhsú; teacht le chéile agus labhairt faoin meánscoil; níos mó uaireanta tacaíochta foghlama / oideachas speisialta de dhíth i scoileanna DEIS tuaithe; níos mó múinteoirí ag teastáil chun an curaclam a chur i gcrích; níos mó tacaíochta ó thaobh riachtanais oideachasúla go háirithe do theanga na Gaeilge;
  - **Tacaíochtaí**: teacht le chéile; tacú le seirbhísí pobail agus imeachtaí; tacaíocht do theaghlaigh; tionscnaimh difriúla le haghaidh scoileanna, pobail and na seirbhísí tacaíochta; margadh a chur le chéile; margadh glasraí agus ceardaíochta uair sa mí.
  - **Spraoi agus Spórt**: Craic (x16); go leor craic; tuille craic; spraoi (x3) a bheith againn; lá spóirt (x2); comórtas sacair;
  - **Eile**: Eascaitheoirí; tuilleadh laethanta mar seo; teacht le chéile; rang a sé ag teacht le chéile.

(ii) Cad iad na teachtaireachtaí ar mhaith leat a chur chuig an Aire?

Imeasc na bpríomh-theachtaireachtaí don Aire bhí – éist le guth na nóg agus le guth na Gaeltachta; tá tobar ársa, saibhir sa nGaeltacht agus caithfear infheistíocht cheart a dhéanamh inti sula gcaillfear í; scoileanna beaga a chosaint; aitheantas a thabhairt do mhúinteóirí luathbhlianta; fáil réidh leis an obair bhaile; tábhacht na n-ealaíon agus an spóirt do dhaoine óga a aithint agus an gá go mbeadh spraoi agus craic sa saol laethúil:

- ❖ **Éist Linn**: Éist leis na daoine óga cumasacha seo; smaointe na ngasúr a úsaid; éist linn; Tar anuas chugainn! Guth an óige a chur chun cinn.

- **Tacú le Scoileanna Beaga:** An tábhacht a bhaineann le scoileanna beaga; níos mo infheistíocht sna scoileanna beaga Gaeltachta; Scoileanna beaga a chosaint; níos mó áiseanna sna scoileanna beaga.
- **Tabhair aire do Riachtanais an Cheantair**: Teastaíonn níos mó infheistíocht a dhéanamh sa Ghaeltacht agus scoileanna Gaeltachta; tacaíocht /maoiniú ceart don cheantar; tabhair aire do riachtanais na bpobal tuaithe; meadú ar thacaíochtaí, cead pleanála a bheith ag teaghlaigh; go dteastaìonn áiseanna a fheabhsú; ceantar eisceachtúil a theastaíonn a chosaint!
- **Caomhnú Tobar na Teanga**: Éirigh as an gcaint agus tabhair tacaíocht cheart don Ghaeltacht agus dár dteanga; tá tobar ársa, saibhir sa nGaeltacht agus caithfear infheistíocht cheart a dhéanamh inti sula gcaillfear í; 'Scèim na gcainteoirí Gaeilge' a thabhairt ar ais; caithfidh muid an Ghaeilge a chuir ar fheabhas; áiseanna agus seirbhísí i nGaeilge ar fáil don cheantar agus tionchar a bheith ar ranna eile stáit leis an gcultúr, an teanga atá againn a chur chun cinn;
- **Tabhacht na nEalaíon**: Níos mo béime ar ealaín sa scoil; nios mo ealaíne (x3); níos mó clubanna.
- **Sacar & Peil**: Cómortas sacair leis na scoileanna uilig ach na foirne a mheascadh chun go mbeidh muid in ann oibriú le daoine eile; clubanna sacair agus cispheil leis na bunscoileanna; sacar taréis na scoile;
- **Tábhacht na Múinteoirí Luathbhlianta (Réamhscoile)**: Go dteastaíonn aitheantas uaidh mhuinteoirí luathbhlianta atà ar comhchéim le muinteoirí bunscoile agus meánscoile.
- **Obair Baile**: Gan aon obair baile a bheith ann; gan obair baile a bheidh sa scoil; níos mo obair baile sa scoil (x2).
- **Cairdeas**: muid a bheith le chéile théis sa scoile agus a bheith cairdiúil; mo chairde; craic (x3);
- **Eile**: scoil (x2); níos mó feirmeacha; an trá; obair.

AGUISÍN VIII

An Tinreamh

Scoileanna

➢ Scoil Mhuire Carna:	Múinteoir + 12 daltaí	13
➢ Scoil Naomh Ciaráin:		7
➢ Scoil na hÁirde Móire	Múinteoir + 5 daltaí	6
➢ Scoil an Aird Thiar	2Mhúinteoir + 3 daltaí	5
➢ Scoil Naomh Colmáin:Muigh-Inis	2Mhúinteoir + 2 daltaí	4
➢ Scoil Phobail Mhic Dara, Carna	1 Múinteoir + 8 daltaí + tuismitheoir	10

Breathnadóirí

- **Muintearas**
- **Gaeloideachas (2)**
- **Forbairt Chonamara Láir**
- **CNNG**
- **PT Chonamara Láir (3)**
- **GRETB**
- **Tna G (2)**
- **Acadamh (2)**
- **SN**
- **PDST**
- **Ealaín na Gaeltachta (2)**
- **An Chomhairle Mhúinteoireachta**

Ósta – Cnuasach Scoileanna Iorras Aithneach

Éascú: Coláiste Ealaíne na Boirne: Máirtín Ó hÉacháin + Chris Chapman

Cumann Mhúinteoirí Eireann: Máirín Ní Chéilleachair

I láthair: **67**

AGUISÍN IX

Léarscáil Iorras Aithnigh

Carna; Cill Chiaráin (Kilkieran); Muigh Inis (Mweenish); An Aird Thiar (Ard)

Ard Mór (Ardmore) – dofheicthe, in aice Bantrach Ard

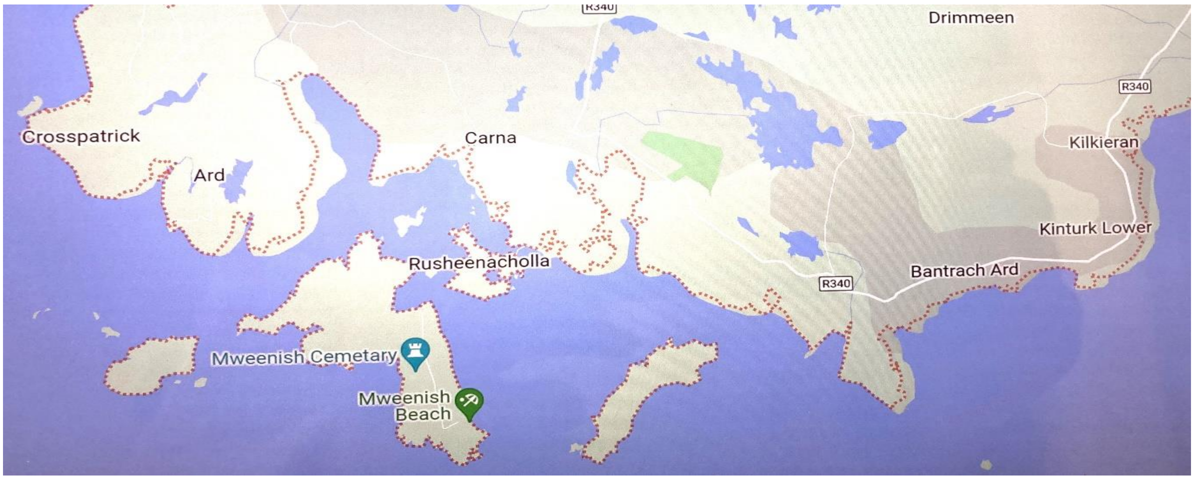

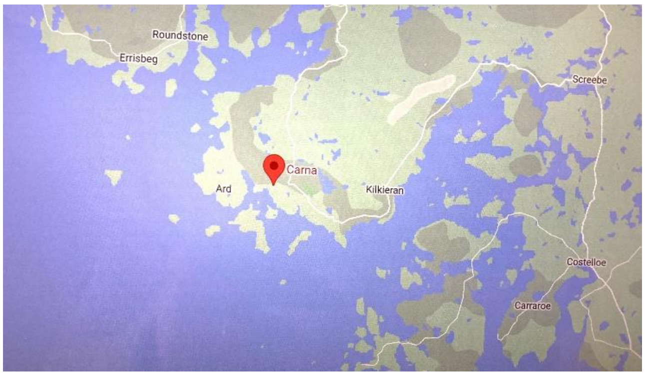

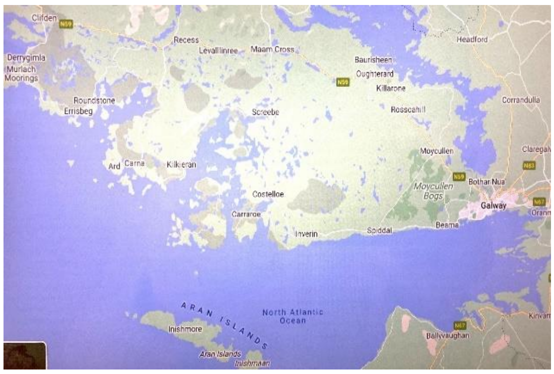

BURREN COLLEGE OF ART
An Roinn Oideachais agus Scileanna
Department of Education and Skills
CES The Centre for Effective Services
Funded by the European Union
An Chomhairle Mhúinteoireachta
The Teaching Council
OECD
BETTER POLICIES FOR BETTER LIVES